

SOSYOLOJİ BÖLÜMÜ ÖĞRENCİLERİNİN TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİNE İLİŞKİN TUTUMLARININ SOSYOKÜLTÜREL FAKTÖRLER AÇISINDAN İNCELENMESİ (BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ)

Galip BAYEZİT*

Özet

Bu araştırmada, sosyoloji bölümünde eğitim gören üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının tespit edilmesi ve sosyokültürel faktörlere göre değişiklik gösterip göstermediğinin incelenmesi amaçlanmıştır. Anket tekniği ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği (TOAD) kullanılarak elde edilen veriler, SPSS programı vasıtasıyla tahlil edilmiştir. Araştırma probleminin kuramsal çerçevesinin oluşturulmasında ve verilerin yorumlanması aşamalarında işlevselci kuramın temel ilkeleri göz önünde bulundurulmuştur. Araştırmamıza katılan öğrenciler, büyük oranda düşük sosyoekonomik statüdeki ailelerin üyelerinden oluşmaktadır. Araştırmamızın eşitlikçi cinsiyet rolü ve erkek cinsiyet rolüne yönelik sonuçlarına göre, katılımcıların büyük bir kısmı modern/eşitlikçi cinsiyet rollerini benimsemektedir. Katılımcıların önemli bir kısmı, erkek çocuklara yönelik pozitif ayrımcılığa, evlilikte kadına yönelik şiddete, ailede erkek egemenliğine karşı çıkmaktadır. Geleneksel cinsiyet rolü, evlilikte cinsiyet rolü ve kadın cinsiyet rolüne yönelik araştırma bulgularına göre katılımcıların önemli bir kısmının geleneksel cinsiyet rollerini benimsedikleri, modern/eşitlikçi cinsiyet rollerine yönelik tutumlar konusunda kadınların erkeklerden daha duyarlı bir tavır sergiledikleri görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Üniversite gençliği, toplumsal cinsiyet adaleti, Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği.

A STUDY ABOUT THE ATTITUDES -SOCIOLOGY- EDUCATION STUDENTS TOWARDS THE GENDER ROLES IN-SOCIOCULTURAL FACTORS (BINGOL UNIVERSITY PRACTICE)

Abstract

This study aims to determine the attitudes of university students studying sociology towards gender roles and to examine whether these attitudes vary according to socio-cultural factors. The data obtained by using the questionnaire technique and the Gender Roles Attitude Scale

* Doktora, İnönü Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, galipbayezit65@gmail.com

ORCID: 0000-0001-7930-0767

(Makale Gönderim Tarihi: 21.10.2021-Makale Kabul Tarihi: 15.12.2021)

DOI: <https://doi.org/10.53440/bad.1012856>

(GRAS) were analyzed through the SPSS program. The basic principles of the functionalist theory were taken into account in the formation of the theoretical framework of the research and the interpretation of the data. The students participating in our research are mostly members of low socio-economic status families. According to the results of our research on egalitarian gender roles and male gender roles, most of the participants adopt "modern/egalitarian" gender roles. A significant part of the participants opposes positive discrimination against boys, violence against women in marriage, and male dominance in the family. According to the research findings on female gender role, gender role in marriage and traditional gender roles, it is seen that a significant part of the participants adopts traditional gender roles. According to research data, it is seen that women have more "modern/egalitarian" attitudes towards gender roles than men. There is a significant difference between male and female groups in terms of attitudes towards the egalitarian gender role.

Keywords: University youth, gender justice, Gender Roles Attitude Scale.

Giriş

Bir çocuk, dünyaya gözlerini açmadan önce ebeveynlerine en sık sorulan soru, çocuğun cinsiyeti ile ilgilidir. Eskiden bu soru, bebek doğduktan sonra sorulurdu. Günümüzde teknolojinin sunduğu imkânlardan dolayı bebeğin doğumundan önce anne babalar, bu sorunun muhatabı olmaktadır. Sosyoekonomik düzeyi düşük toplumlarda erkek çocuk, ev ekonomisine ve çalışma hayatına daha fazla katkı sunduğundan aileler, büyük oranda doğacak bebeğin erkek olmasını ümit etmektedir. Bu nedenle toplumsal cinsiyet, çocuk dünyaya gözlerini açmadan önce işbaşındadır.

Toplumsal yapı, aile büyüklüğünü ve toplumsal cinsiyet algılarını belirleyebilmektedir. Kentsel yapı ile kırsal yapı arasındaki temel farklılıklar, bu algıyı etkileyen unsurlardandır. Özellikle ülkemizin kırsal kesimlerinde yaşayan insanlar için ailedeki erkek birey sayısının fazla olması, son derece önemlidir. Çünkü güçlü ile zayıf arasında ciddi bir mücadelenin hüküm sürdüğü bu yerlerde erkek üyeler aileye güç katmaktadır. Ayrıca kadınların yapamadığı bazı ağır işleri erkekler yapabilmektedir. Bir de "Nasıl olsa kız çocuğu büyüyünce evlenip başkasına gidecek." şeklindeki algı, kız çocuklarına evde misafir gözüyle bakılmasına yol açmaktadır. Siirt ilinde yaşayan Dudêran aşireti üzerine yapılan bir çalışmada, ailelerin % 57'sinin 6 veya daha fazla sayıda çocuğa sahip oldukları görülmüştür. Aileler fazla çocuğa sahip olma gerekçelerini; işgücüne katılım, aileye ekonomik destek sağlama,

toplumda itibar sahibi olma, neslin devamını sağlama vs. şeklinde sıralamaktadır. Koçer (göçebe) bir kadın göçebe yaşamda; çok çocuk doğurmak, çocukları yetiştirmek, çadırın su ihtiyacını karşılamak, ateş için odun getirmek, peynir ya da yoğurt yapmak vs. işlerle uğraştığını söylemiştir. Erkekler ise hayvancılık yaparak ailenin geçimini temin etmektedirler (Tan, 2017: 195, 197, 198). Buralarda “Kadın evde/çadırda ev işlerinde, erkek tarlada/dağda ağır işlerde çalışır.” Bu ifade, “toplumsal cinsiyet rolleri” dediğimiz hadiseyi özetler niteliktedir.

Sosyal bir varlık olan insan, biyolojik cinsiyet anlamında erkek ya da kız olarak dünyaya gelmektedir. Biyolojik cinsiyetini doğuştan hazır alan birey, sosyal cinsiyetini de içine doğduğu ailede hazır bulmakta, cinsiyetini belirleme seçeneği gibi doğduğunda kendisine verilen ismi de seçme hakkı bulunmamaktadır. Benzer şekilde içine doğduğu ailenin ırkı, mezhebi, vb. ne ise ona mensup olur. Sonradan ismini, cinsiyetini ve mezhebini değiştiren istisnalar bulunmakla birlikte istisnalar kaideyi bozmaz, aksine güçlendirir. Kimlik örüntüsünü değiştirenler, hem “öteki” olurlar hem de kendilerine “yabancılaşmak” tadırlar (Bayhan, 2012: 147). İsmi değiştirenler toplum tarafından normal karşılanmasına karşın; cinsiyet değişimi konusunda tartışmalı bir yaklaşım ortaya çıkabilmektedir. İçinde yaşadığımız toplumda, geleneksel yapı ve dini referanslar, cinsiyet değişimine karşı ciddi bir set olarak dururken Batılı ve modern yaklaşımlar bu alanı özgürlük bağlamında değerlendirmektedir.

Doğuştan getirilen (genetik) öğrenilmemiş özellikler bakımından erkeklerle kadınlar arasında gözlenen farklılıklar biyolojik cinsiyet farklılıkları, sosyalleşme sürecinde kazanılan sonradan öğrenilen özellikler bakımından insanlar arasında gözlenen farklılıklar ise toplumsal cinsiyet farklılıkları olarak ifade edilmektedir. Toplumsal cinsiyete yönelik farklılıklar, kültürden kültüre hatta bireyden bireye değişiklik arz etmektedir (Dökmen, 2010: 25). Bu farklılığın nedenleri arasında sosyal, kültürel ve ekonomik değişimler yer almaktadır. “Sosyoekonomik gelişmeler, beraberinde sosyokültürel değişimlere neden olmaktadır. Modern toplumların ekonomik anlamdaki gelişmeleri kültürel özelliklerine de yansımaktadır.” (Tan, 2021: 158).

Toplumun erkeğe ve kadına yüklediği roller ve cinsiyet eşitliği hakkında üniversite öğrencilerinin düşüncelerinin tespit edilmesi, gençliğin toplumsal cinsiyet rolleri, değerleri ve davranışlarına ilişkin tutumlarının belirlenmesi, geleceğe ışık tutacağından önem arz etmektedir (Öngen ve Aytaç, 2013:

5). Bu nedenle üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine yönelik tutumlarının bazı sosyokültürel değişkenler açısından nasıl bir anlam taşıdığını tespit ve tahlil ederek alana katkı sunmak amacındayız.

1. Araştırmanın Kavramsal ve Kuramsal Çerçevesi

Toplumsal cinsiyet kavramı ile ilgili; “Cinsiyet ayrımını ortadan kaldıran bir kavramdır.”, “Cinsiyet değiştirme süreci ile ilgili bir kavramdır.”, “Toplumsal cinsiyet eşitliği, kadın-erkek eşitliği değildir.”, “Toplumsal cinsiyet adı altında bambaşka şeyler yapılmaktadır.”, Toplumsal cinsiyet ile ilgili tanımlamalarda en çarpıcı nokta; ‘değiştirilebilir’ olduğudur.”, “Toplumsal cinsiyet, biyolojik cinsiyetin karşısındadır. İkisi arasında bir mücadele vardır.”, “Allah’ın yarattığı cinsiyete bir müdahale söz konusudur. Allah, ben sizi bir erkek ve bir dişi-den yarattım diyor. Toplumsal cinsiyet bunun tam karşısındadır.”, “Çocukluk döneminde bireyler, toplum tarafından erkek veya kız olarak damgalanmaktadır.”, “Erkek çocuğa, erkek ismi vermek ve erkek elbiseleri giydirmek; kız çocuğa kız ismi vermek ve kız elbiseleri giydirmek haksızlıktır.”, “Çocuklara, sonradan cinsiyetlerini değiştirme şansı verilmeli, cinsiyetlerine uygun davranmaları teşvik edilmemeli!”, “Toplum, insanların cinsiyetlerini değiştirme özgürlüğünü elinden almaktadır.”, “Kız ve erkek çocuklar birbirinden farklı olarak dünyaya gelmezler. Çocukları, aileler sonradan kız veya erkek olarak ayırtılmaktadırlar.” “Kız çocuğuna kız, erkek çocuğuna erkek gibi davranmak doğru değildir.” şeklinde daha birçok iddia bulunmaktadır. Bu çalışmada, toplumsal cinsiyet olgusuna yönelik kavramsal ve kuramsal yaklaşımlar, bu iddialar çerçevesinde tartışılacaktır.

1.1. Toplumsal Cinsiyet Olgusunun Kavramsallaştırılması

Toplumsal yapının iki temel ögesi olan erkek ve kadın, biyolojik anlamda birbirinden farklıdır. Bu şekildeki farklılık, cinsiyet olarak tanımlanmaktadır. Erkek ve kadın olmanın biyolojik farklılıklarının yanında, sosyal karşılığı da bulunmaktadır. İngilizcedeki “gender” sözcüğünü karşılayan bir sözcük Türkçemizde bulunmamaktadır ancak bunun yerine “toplumsal cinsiyet” kavramı kullanılmaktadır (Dökmen, 2010: 11). Geçmişten günümüze bu kavramın çerçevesi, erkekliğin ve kadınlığın kültürel hedeflerini resmî kurumlar ve sivil örgütlenmelerdeki iş bölümünü kapsayacak şekilde genişlemiştir. 1970’lerde kadınlar ile erkekler arasındaki farklılıkların biyolojik özelliklerle açıklanamayacağına yönelik sosyolojik ve psikolojik çabalar vardı. Bu çalışmalar, farklı kültürler arasında ciddi farklılıkların bulunduğunu ortaya koymuştur (Marshall, 1999: 98). Birçok kültürde erkeksi cinsiyet rolünde bulunan erkek güçlü ve otoriter, kadınsı cinsiyet rolünde bulunan kadın ise

duygusal ve kırılğan olarak nitelendirilmektedir (Başçı ve Giray, 2016: 119). “Benzer doğrultuda, erkek ve kız çocukların, yetiştirilme biçimi, gençlik kültürü, istihdam kalıpları ve aile ideolojisi alanlarındaki toplumsallaşma süreciyle yetişkin erkek ve kadınlara dönüşmelerini kapsayan araştırmalar yapılıyordu.” (Marshall, 1999: 98).

Eğitimde, sağlıkta, çalışma hayatında, siyasette, hemen bütün alanlarda cinsiyete dayalı fırsat eşitliği, tüm dünyada büyük oranda iyileşme kaydetmesine rağmen, toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık, eşitsizlik ve dışlanma büyük oranda devam etmektedir (World Economic Form, 2015). Burada biyolojik cinsiyet ile toplumsal cinsiyetin birbirinden farklı olgular olduğuna vurgu yapılmaktadır. Ayrıca toplumsal cinsiyete dayalı olduğu iddia edilen dışlanma ve ayrımcılığın LGBT’ye yönelik olduğu, feminist kuramın aşağıda tartışılan iddialarının bu yönde olduğu görülmektedir.

Toplumsal cinsiyet olgusu ile ilgili tanımlamalarda, “*dönüşüm*” olgusuna sıkça vurgu yapılması, farklı iddiaların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu iddialardan biri, toplumsal cinsiyetin kadın-erkek eşitliğinden ziyade cinsiyet değiştirme süreciyle alakalı olduğudur. Erkek ve kadın şeklinde iki farklı cinsiyet ve toplumun bu cinsiyetler için belirlediği sosyal roller bulunmaktadır. “*Sosyal rol*” olgusu, sosyolojide hâlihazırda kullanılan, bireyin toplum içerisinde nasıl davranması gerektiğini anlatan, bireyin sosyal rolüne uygun davranmasını teşvik eden bir olgudur. Buna rağmen neden “*toplumsal cinsiyet*” gibi bir kavram üretilmiştir? Muhtemelen bunun iki temel nedeni vardır. Birincisi; eğer toplumsal cinsiyet, toplumun erkeğe ve kadına yüklediği rolleri ifade etmek, kadına yönelik eşitsizlikleri ortadan kaldırmak için kullanılıyor ise “*Efradını cami, ağyarını mâni*” bir kavram değildir. Bunun yerine farklı bir kavram kullanılmalıdır. “*Toplumsal cinsiyet adaleti*” bu boşluğu doldurabilecek potansiyeldedir. Ayrıca kadına yönelik haksız uygulamalarla mücadele etmek için yeni bir kavrama ihtiyaç duyulmamaktadır. İkincisi bu kavram, kadın-erkek ayrımını ortadan kaldırmak ve cinsiyet değiştirme sürecine katkı sunmak amacıyla ortaya atıldı. Feminist kuramın aşağıda tartışılan iddiaları bu ikinci gerekçeyi destekler niteliktedir.

1.2. Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Tanımlanması

Sosyal rol, belirli sosyal durumlardaki kişilerden beklenen sosyal davranış şekilleridir. Başka bir ifadeyle toplumda fertlerin sahip oldukları toplumsal statü ile elde edilen haklar veya sorumluluklardır. Bir anlamda toplum, farklı rolleri oynayan oyuncular tarafından meydana gelmektedir (Erkal, 1995: 29). Bu sahnede erkeklerin ve kadınların, toplumun yazdığı se-

naryoya uygun bir şekilde rollerini oynamaları beklenmektedir (Dökmen, 2010: 29). Sosyal yapının herhangi bir unsurunda görülen değişimler, rol davranışlarında da yansımalarını bulur. Rol sistemi içindeki farklılaşma, çeşitli rol gruplarının toplumu meydana getiren nüfus ve işgücü içindeki dağılım oranları, çalışan nüfusun bazı özellikleri, sosyal yapının türünü ve sosyal yapıdaki değişimlerin yönünü belirlemede etkili olmaktadır (Korkmaz, 2017: 38).

Toplum içinde erkeklere ve kadınlara verilen birbirinden farklı roller, toplumsal cinsiyet rolleri olarak tanımlanmaktadır. Toplumsal cinsiyet rolleri kavramı, cinsiyet kalıpyargılarını veya toplum tarafından belirlenen cinsiyet farklılıklarını ifade etmek için kullanılmaktadır. Çocukluk döneminde bireyler toplum tarafından erkek veya kız olarak damgalanmalarının ardından cinsiyetin toplumsal ve kültürel anlamlarını benimsemeye başlamaktadırlar. Toplumsal cinsiyet rolleri, bu açıdan bakıldığında, cinsiyetin kültürel anlamları olarak görülmektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri bir başka deyişle toplum tarafından tanımlanan cinsiyete yönelik beklentilerdir. Dolayısıyla toplum, bireyin bu rollere uygun davranmasını beklemektedir (Dökmen, 2010: 29). Türk toplumunda kadına biçilen “*evinin hatunu*”, erkeğe biçilen “*evinin reisi*” geleneksel cinsiyet rollerine örnek olarak gösterilebilir.

Toplumsal cinsiyet rolleri, kadınların ve erkeklerin sosyal hayatta nasıl davranmaları gerektiğini ifade etmektedir. Sanayi toplumunda kadınlara düşen cinsiyet rolü, evde ev işleri ile uğraşmak veya hizmet sektöründe çalışmaktır. Erkekler ise daha ziyade evin dışındaki işlerle zaman geçirmektedir (Marshall, 1999: 101). Ancak bir zamanlar yaygın olan, para kazanmanın erkeğin rolü olduğuna ilişkin görüş günümüzde geçerliliğini yitirmiştir (Macionis, 2015: 334). Dolayısıyla toplumsal yapıda meydana gelen değişimler, cinsiyet rollerine de yansımaktadır.

Bireyin toplumsal cinsiyetinin oluşmasına katkı sunan kurumların başında aile, eğitim, siyaset, din, medya vb. gelmektedir. Ev, beden, çalışma hayatı, kentleşme gibi olgular toplumsal cinsiyetle yakından ilişkili (Saygılıgil, 2016: 9) olmakla birlikte toplumsal cinsiyetin temellerinin atıldığı ve şekillendiği kurum ailedir.

Modern toplumun kadın tasavvuru, farklılıkları görmezden gelen, tektipleştirici bir anlayışa dayanmaktadır. Modernitenin, kadının toplumdaki statüsünü yükseltme ve kadına yönelik pozitif ayrımcılık çabası, kadının erkeğe karşı belli mevziler elde etmesini sağladı ancak bu durum kadının erkekleşmesine ve kadın kimliğinin hasara uğramasına yol açtı. Kadın kimliğindeki

bu kırılma, kadının özel alan ile kamusal alan arasında sıkışmasına neden oldu. Ayrıca kamusal alan ve özel alan ayırımından dolayı yaşanan bu gerilim, erkek ve kadın cinsine yüklenen toplumsal cinsiyet rolleriyle birlikte erkeği ve kadını temel hak ve sorumluluklar anlamında da farklı bir konuma taşıdı (Aydın Yılmaz, 2015: 109).

Toplumsal cinsiyet ile ilgili tartışmalarda, çoğu kez merkeze alınan “eşitlik” olgusunun, cinsiyetsizleştirici ve tektipleştirici bir yapıya sahip olduğu bugün daha sık dile getirilmektedir. Farklılıkları görerek buna yönelik politikalar geliştiren, adaleti göz ardı etmeden eşitliği sağlayan bir sisteme ihtiyaç duyulmaktadır. Toplumsal ve kültürel kodların cinsiyeti temel alarak oluşturduğu dengesizliği, kadınlar lehine değiştirme çabası her geçen gün artarken Müslüman toplumların da bu durumdan etkilenmemeleri hayatın olağan akışına aykırıdır. Bugün İslam toplumunda kadın hakları ve fırsat eşitliği ile ilgili söylemler “İslam kadına eşsiz haklar bahşetmiştir.” şeklindeki nutuklardan öteye geçememiştir. Bu iddianın sağlam bir şekilde temellendirilmeye ve pratikte hayata geçirilmeye ihtiyacı bulunmaktadır. Toplumsal cinsiyet ile ilgili çalışmalarda, eşitliği de kapsayan adaletin tesis edilmesi gerekmektedir. Zira toplumsal cinsiyet adaleti “eşitlik/denklik/eşdeğerlilik, denge/ölçü, hakkaniyet/insaf” kavramlarını da içine alan daha kapsamlı bir söylemdir (Martı, 2015: 138; Aydın Yılmaz, 2015: 108-109).

1.3. Toplumsal Cinsiyete Kuramsal Yaklaşımlar

Toplumsal cinsiyetin öznesi kadın olduğundan dolayı bu alanda yapılan tartışmalar büyük oranda bu ekseninde yaşanmaktadır. Konu ile ilgili yapılan ilk çalışmalar ve bugüne kadar yapılan araştırmaların merkezinde kadının toplumdaki statüsü, kadına yönelik haksız uygulamalar, kadın-erkek ayrımı yer almaktadır.

İşlevselci yaklaşım, toplumsal cinsiyet temelli farklılaşmanın toplumun istikrarına katkı sunduğuna; çatışmacı yaklaşım, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin kökeninde kadın erkek iktidar ilişkisinin olduğuna; feminist yaklaşım, kadınlara boyun eğdirmenin toplum ve toplumsal yapının ayrılmaz bir bileşeni olduğuna; etkileşimci yaklaşım, toplumsal cinsiyet temelli ayrımların ve toplumsal cinsiyete göre davranmanın gündelik hayatta bireylerin davranışlarına yansdığına vurgu yapmaktadır (Schaefer, 2013: 280).

Etkileşimci yaklaşımın temsilcileri, toplumsal cinsiyete dayalı hareket etmenin bireylere bazı sorumluluklar yüklediğini, bu durumun da günde-

lik hayatta bireylerin davranışlarına yansıtıldığını savunmaktadır. Erkekler ve kadınlar, diğer bireylerle etkileşime girerken, rollerinin gerektirdiği şekilde hareket etmektedirler. Aynı zamanda bireylerin gündelik yaşamdaki etkileşimleri sonucunda erkeklerin ve kadınların cinsiyet rolleri oluşmaktadır (Macionis, 2015: 345). Toplumsal cinsiyet anlamında bir farklılaşmaya odaklanan işlevselci ve çatışmacı kuramın temsilcileri, makro düzeydeki toplumsal konulara odaklanırken etkileşimci yaklaşımın temsilcileri konuya mikro düzeyde yaklaşmaktadırlar.

“Feminizm, ataerkilliğe ve cinsiyetçiliğe karşı olarak kadınlar ve erkekler için toplumsal eşitliği desteklemektedir.” (Macionis, 2015: 346). Feministler, geleneksel evliliğin, kadınları tutsaklaştırdığını iddia etmektedir. Geleneksel evliliğe alternatif olarak da tek ebeveynli aile, serbest birliktelik ve aşk hayatının sadece farklı cinsiyetten bireyler arasındaki (heteroseksüel) ilişkiler ile sınırlandırılmaması vb. öneriler sunmaktadır (Sevim, 2005: 52).

Toplumsal cinsiyet rollerine yönelik kuramsal tartışmalar, genel olarak modern ve geleneksel olmak üzere iki farklı noktada ayrılmaktadır. Feminist ve çatışmacı kuramın temsilcilerine göre modern yaklaşım; eşitlikçi, olumlu veya pozitif cinsiyet rollerini temsil ederken geleneksel yaklaşım; eşitlikçi olmayan, olumsuz veya negatif cinsiyet rollerine vurgu yapmaktadır. İşlevselci yaklaşıma göre erkeğe ve kadına toplumun biçtiği roller toplumun bütünleşmesi açısından gereklidir ve işlevseldir.

Cinsiyet olgusunun toplumsal yönüne vurgu yapan ve “gender” (toplumsal cinsiyet) terimini sosyoloji literatürüne kazandıran ilk düşünür Ann Oakley’e göre cinsiyet, biyolojik anlamdaki erkek-kadın ayırımına işaret ederken “gender” (toplumsal cinsiyet) kadınlık ve erkeklik arasındaki eşit olmayan bölünmeye vurgu yapmaktadır. Bu nedenle “gender” (toplumsal cinsiyet), erkekler ve kadınlar arasındaki mevcut farklılıkların toplumsal yönüne dikkatleri çekmektedir (Marshall, 1999: 98). Buradan feminist düşünürlerin kadın-erkek ayırımını ortadan kaldırmaya odaklandıkları görülmektedir. “*Kadın ve eşitlik, feminizm, cinsiyet, toplumsal cinsiyet, yeni bir toplum, öznel kadın, ev kadını, evin reisi*” gibi konulara odaklanan Oakley, feminist düşüncenin önemli temsilcilerindendir. Onun ilk çalışmaları, toplum içerisinde kadına yönelik haksız ve eşitsiz uygulamalara bir tepki niteliğindedir. Feministlerin bu çabası Batıda büyük oranda başarılı oldu. Bundan sonraki aşama, kadın-erkek ayırımını ortadan kaldırmaya yönelikti. Feminist düşünürlerin üçüncü çabası cinsiyet değiştirme süreciyle ilgilidir.

Hollanda'da cinsiyet değiştirme ile ilgili süreç yukarıda ifade edilen üç aşamadan geçerek gerçekleşmiştir. Dolayısıyla feminist hareketin nihai hedefi, geleneksel cinsiyet normlarını dönüştürmek ve klişeleşen kadın-erkek ayrımını ortadan kaldırmaktır. Hollanda'da bu hedef yakın geçmişte gerçekleştirildi. 2001 yılında Amsterdam Belediye Başkanı, eşcinsel evliliğe resmen izin veren yasayı kabul etti (www.wikipedia.org).

1.3.1. Yapısal İşlevselci Bakışla Toplumsal Cinsiyet

Yapısal-fonksiyonalist teori, toplumu birçok ayrışmadan meydana gelen ancak bütünleşen parçalara sahip, karmaşık bir yapı olarak görmektedir. Bu yaklaşımdan hareketle toplumsal cinsiyet, gündelik yaşamı düzenlemenin bir aracı olarak işlev görmektedir (Macdonis, 2015: 343). Fonksiyonalistlere göre toplumsal cinsiyet rolleri, birbirini tamamlayan özelliktedir. Kadın-erkek arasındaki iş bölümü ailenin istikrarına katkı sunmaktadır. Bu düşünce, geleneksel cinsiyet rollerine dayanmakta ve gücün önemini vurguladığından feminist bazı yazarlar tarafından eleştirilmektedir. Feminist teorisyenlere göre geleneksel cinsiyet rollerinin amacı, kadınları erkeklerin tahakkümü altına almayı meşrulaştırmaktır. Onlara göre bu durum, erkeklerin mevcut statükonun devamını temin ederek kendi öz çıkarlarını muhafaza ettikleri ataerkil toplum yapısından kaynaklanmaktadır. Geleneksel toplumda, kadınlar da feministlerin iddialarına şüpheyle yaklaşmaktadır. Buna karşılık genellikle hem kadınlar hem de erkekler daha eşitlikçi/modern cinsiyet rollerine yönelik bir değişim sürecine doğru gitmektedir. Yine de geleneksel cinsiyet modeline uygun rollerin değişmeye karşı oldukça dirençli olduğu görülmektedir (Marshall, 1999: 101). İşlevselciliğin kurucusu Talcott Parsons'ın düşünceleri bu açıdan önem arz etmektedir.

İşlevselciler, feministlerin aksine toplumsal cinsiyet temelli farklılaşmanın, genel toplumsal istikrarın sağlanmasına katkısı olduğunu ifade etmektedir. Talcott Parsons ve Robert Rales, aile kurumunun en etkili şekilde işlev görmesi için belirli rollerde uzmanlaşan yetişkinlere ihtiyaç olduğu konusunda mutabıktır. Onlar, geleneksel toplumsal cinsiyet rollerini, evli çiftler arasında iş bölümünün kurulması gereksinimine bağlamaktadır (Schaefer, 2013: 277). Parsons'ın gözlemlediği gibi toplumsal cinsiyet, en azından geleneksel yapı içerisinde toplumun bütünleşme işlevini yerine getirmektedir. Geleneksel cinsiyet rolleri, kadınları ve erkekleri aile birliğine bağladığı ve her iki cinsiyete önemli sorumluluklar yüklediğinden dolayı tamamlayıcı roller bütünü oluşturur. Kadınların geleneksel cinsiyet rolü, evi

idare etmek, çocuk yetiştirmek vs., erkeklerin ise iş gücüne katılarak (Macio- nis, 2015: 344) evin geçimini temin etmektedir.

Parsons ve Bales'e göre, birbirini tamamlayan iki birey olarak kadın; açık- lamacı, duygusal olarak destekleyici ve erkek; araçsal, pratiğe odaklı rolü üstlenmektedir. Araçsalcılık, çalışma hayatına vurguyu, ilerideki hedeflere odaklanmayı ve ailenin diğer toplumsal kurumlarla olan ilişkisiyle ilgilen-meyi ifade eder. Açıklamacılık, uyumun ve ailenin duygusal içişlerinin ko- runmasıyla ilgilenmek anlamına gelir. Yapısal-fonksiyonalist kuramın tem- silcilerine göre, kadınların açıklamacı hedeflerle ilgilenmesi, erkeği araçsal roller için özgür bırakır. Bunun tersi de geçerlidir. Kadınlar eş, anne ve evin idaresinden sorumlu bireyler olarak aileyi; erkekler ise evin dışında, iş dün- yasında kendilerini sağlama almaktadır. Bu teorisyenler, geleneksel toplumsal cinsiyet rollerini açıkça desteklemediler fakat aile içinde eşler arasındaki görev dağılımının bir birim olarak aile kurumunun devamı açısından işlevsel olduğuna işaret ettiler (Schaefer, 2013: 277).

2. Araştırmanın Amacı ve Yöntemi

Bu çalışmada ana tema, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları in- celemektir. Alt problem alanı ise "Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği" kullanılarak sosyokültürel bağlamda bulguların değerlendirilmesidir. Üni- versite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ile ilgili çok sayıda çalışma bulunmasına rağmen Bingöl Üniversitesi örneğinde herhangi bir çalışmanın yapılmadığı görülmüştür. Araştırmamız bu ihtiyacı karşılayacağından alana önemli katkılar sağlayacağını ümit ediyoruz.

Araştırmamızda katılımcıların toplumsal cinsiyet rollerine yönelik tutum- larını tespit etmek için Zeyneloğlu (2008) tarafından geliştirilen "Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği (TOAD)" kullanılmıştır. 38 maddeden oluşan 5'li likert tipindeki bu ölçek, beş alt kategoriden meydana gelmektedir. Bu kategoriler, "eşitlikçi cinsiyet rolü", "kadın cinsiyet rolü", "evlilikte cinsiyet rolü", "geleneksel cinsiyet rolü" ve "erkek cinsiyet rolü" şeklindedir. Öğrenci- ler, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutum ifadelerine; tamamen katılıyor ise 5 puan, katılıyor ise 4 puan, kararsız ise 3 puan, katılmıyor ise 2 puan, kesinlikle katılmıyor ise 1 puan olacak şekilde hesaplanacaktır. Top- lumsal cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel tutum ifadelerine katılma durumu puanlamada ters çevrilecektir. Geleneksel tutum ifadelerine tamamen katılı- yor ise 1 puan, katılıyor ise 2 puan, kararsız ise 3 puan, katılmıyor ise 4 puan,

kesinlikle katılmıyor ise 5 puan olacak şekilde hesaplanacaktır. Bu puanlama sonucuna göre ölçekten alınacak en yüksek puan '190', en düşük puan ise '38' olarak hesaplanmıştır. Ölçekten alınan en yüksek değer, öğrencinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin "modern" tutuma sahip olduğunu, en düşük değer ise, öğrencinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin "geleneksel" tutuma sahip olduğunu göstermektedir.

Bu araştırmada, "Üniversite öğrencileri toplumsal cinsiyet rollerine yönelik geleneksel tutumları mı yoksa modern tutumları mı benimsemektedir?" sorusuna cevap aranacaktır. Öğrencilerin buna yönelik tutumlarının bazı sosyo-kültürel değişkenler açısından nasıl bir anlam taşıdığı da bu araştırmada tartışılacaktır. Bu sorulara cevap bulmak amacıyla aşağıda belirtilen hipotezler kurulmuştur;

- 1) Üniversite öğrencileri büyük oranda, toplumsal cinsiyet rollerine yönelik eşitlikçi tutumları benimsemektedir.
  - a) Eşitlikçi cinsiyet rolünü kadınlar, erkeklerden daha fazla benimsemektedir.
  - b) Erkek ve kadın grupları arasında eşitlikçi cinsiyet rolüne yönelik tutumlar açısından anlamlı bir farklılaşma bulunmaktadır.
- 2) TOAD'dan alınan toplam puanlar ile anne eğitim durumu arasında doğru orantılı bir ilişki söz konusudur.

Araştırmamızın evrenini 2021 yılında, Bingöl Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü'nde öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. %30 temsil kabiliyetiyle basit tesadüfî örnekleme yöntemi kullanılarak 70 kız ve 70 erkek olmak üzere toplamda 140 kişiye ulaşılarak anket uygulanmıştır. Anketlerin uygulanması sonucunda 47 erkek, 53 kız olmak üzere toplamda 100 adet sağlıklı anket elde edilmiştir. Bu anketlerden elde edilen veriler, SPSS (Sürüm 22.0) programı vasıtasıyla tahlil edilmiştir.

3. Bulgular ve Yorumlar

3.1. Katılımcıların Sosyodemografik Özelliklerine Yönelik Bulgular

Araştırmamızın sosyodemografik bulgularına yönelik veriler aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 1: Katılımcıların Sosyodemografik Özelliklerine Göre Dağılımı

		N	%			N	%	
Cinsiyet	Erkek	47	47,0	Kardeş Sayısı	Tek Çocuğum	4	4,0	
	Kız	53	53,0		İki	7	7,0	
	Toplam	100	100,0		Üç	15	15,0	
Yaş	20'den Küçük	17	17,0		Dört	24	24,0	
	20-24 Arası	72	72,0		Beş ve üzeri	42	42,0	
	25-30 Arası	10	10,0		Cevapsız	8	8,0	
	31 ve üstü	1	1,0		Toplam	100	100,0	
	Toplam	100	100,0					
Ailenin Aylık Geliri	0-3000 TL	30	30,0		Baba Mesleği	Memur	16	16,0
	3001-6000 TL	36	36,0			İşçi	32	32,0
	6001-9000 TL	24	24,0	Çiftçi		10	10,0	
	9001-12000 TL	5	5,0	Serbest Meslek		14	14,0	
	12001-15000 TL	1	1,0	Küçük Esnaf/ Sanatkâr		8	8,0	
	15001 TL'den fazla	2	2,0	İşsiz		2	2,0	
	Cevapsız	2	2,0	Emekli		18	18,0	
	Toplam	100	100,0	Toplam		100	100,0	
Baba Öğrenim Durumu	Okuma Yazması Yok	7	7,0	Anne Mesleği	Ev Hanımı	88	88,0	
	Okur-Yazar	10	10,0		Memur	1	1,0	
	İlkokul Mezunu	31	31,0		Öğretmen	3	3,0	
	Ortaokul Mezunu	19	19,0		İşçi	3	3,0	
	Lise Mezunu	19	19,0		Serbest Meslek	2	2,0	
	Fakülte veya Yüksekokul Mezunu	13	13,0		Emekli	1	1,0	
	Cevapsız	1	1,0		Cevapsız	2	2,0	
	Toplam	100	100,0		Toplam	100	100,0	

Anne Öğrenim Durumu	Okuma Yazması Yok	27	27,0
	Okur-Yazar	11	11,0
	İlkokul Mezunu	32	32,0
	Ortaokul Mezunu	16	16,0
	Lise Mezunu	8	8,0
	Fakülte veya Yüksekokul Mezunu	3	3,0
	Lisansüstü Mezunu	1	1,0
	Cevapsız	2	2,0
	Toplam	100	100,0

Katılımcıların % 47'sinin erkek, % 53'ünün kız öğrencilerden oluştuğu, %72'sinin 20-24 yaş grubunda olduğu görülmektedir (Tablo 1). Katılımcıların yaş durumlarına göre dağılımları, üniversite çağındaki gençlerin yaş ortalamasıyla örtüşmektedir.

Katılımcıların büyük bir kısmının annelerinin mesleğinin ev hanımı, babalarının mesleğinin işçi olduğu, annelerinin ve babalarının önemli bir kısmının ilkökul mezunu oldukları ancak katılımcıların babalarının öğrenim düzeylerinin genel olarak annelerinin öğrenim düzeylerinden daha yüksek olduğu görülmektedir. Katılımcıların ailelerinin aylık ortalama gelirlerine göre %30'unun çok düşük (0-3000 TL), %36'sının düşük (3001-6000 TL), %29'unun orta (6001-12000 TL), %1'inin yüksek (12001-15000 TL), %2'sinin çok yüksek (15000 TL'den fazla) gelir grubunda yer aldıkları görülmektedir (Tablo 1). Anne ve babanın iş/meslek, eğitim ve gelirlerine göre durumları incelendiğinde, katılımcıların büyük oranda düşük sosyo-ekonomik statüdeki ailelerin üyeleri oldukları görülmektedir.

3.2. Eşitlikçi Cinsiyet Rolüne Yönelik Bulgular

Çatışmacı kuramın temsilcilerine göre erkek ve kadın grupları arasındaki ilişki, erkeklerin kadınlar üzerinde kurdukları tahakküme dayanmaktadır. Tarım toplumunda erkekler güçlüydü çünkü çocuk doğurmaktan muaf olmaları, fiziksel güçleri ve hacimleri, kadınlar üzerinde egemenlik kurmalarına imkân tanıyordu. Onlara göre modern toplumlarda, bu tip kaygılar önemi yitirmiştir. Buradan hareketle denebilir ki bu yaklaşımın temsilcileri, toplumsal cinsiyet farklılaşmalarını, bir grubun (erkeklerin) diğer gruba (kadınlara) boyun eğdirmesinin bir yansıması olarak görmektedir (Schaefer, 2013: 278). Araştırmamızın aşağıda sunulan eşitlikçi cinsiyet rolüne yönelik bulguları bu yaklaşımı, destekler nitelikte değildir.

Tablo 2: Katılımcıların Eşitlikçi Cinsiyet Rolüne Yönelik Tutumlarının Cinsiyete Göre Dağılımı

Tutum İfadeleri ve Cinsiyet Durumu			Kesinlikle	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen	Toplam
			Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Katılmıyorum	Toplam
1. Evlilikte çocuk sahibi olma kararını eşler birlikte vermelidir.	Erkek	N	4	0	2	11	30	47
		%	8,5	0	4,3	23,4	63,8	100
	Kadın	N	1	0	0	9	43	53
		%	1,9	0	0	17	81,1	100
Toplam		N	5	0	2	20	73	100
		%	5	0	2	20	73	100
2. Çalışma hayatında kadınlara ve erkeklere eşit ücret ödenmelidir.	Erkek	N	2	8	7	10	20	47
		%	4,3	17	14,9	21,3	42,6	100
	Kadın	N	2	5	1	14	31	53
		%	3,8	9,4	1,9	26,4	58,5	100
Toplam		N	4	13	8	24	51	100
		%	4	13	8	24	51	100
3. Dul kadın da dul erkek gibi yalnız başına yaşayabilmelidir.	Erkek	N	4	4	5	12	22	47
		%	8,5	8,5	10,6	25,5	46,8	100
	Kadın	N	1	1	4	16	31	53
		%	1,9	1,9	7,5	30,2	58,5	100
Toplam		N	5	5	9	28	53	100
		%	5	5	9	28	53	100
4. Eşler boşandığında mallar eşit paylaşılmalıdır.	Erkek	N	4	7	5	14	17	47
		%	8,5	14,9	10,6	29,8	36,2	100
	Kadın	N	0	4	2	16	31	53
		%	0	7,5	3,8	30,2	58,5	100
Toplam		N	4	11	7	30	48	100
		%	4	11	7	30	48	100
5. Mesleki gelişme fırsatlarında kadınlara ve erkeklere eşit haklar tanınmalıdır.	Erkek	N	2	2	7	13	23	47
		%	4,3	4,3	14,9	27,7	48,9	100
	Kadın	N	0	1	0	12	40	53
		%	0	1,9	0	22,6	75,5	100
Toplam		N	2	3	7	25	63	100
		%	2	3	7	25	63	100
6. Ailede ev işleri, eşler arasında eşit paylaşılmalıdır.	Erkek	N	5	9	8	14	11	47
		%	10,6	19,1	17	29,8	23,4	100
	Kadın	N	1	4	2	16	29	52
		%	1,9	7,7	3,8	30,8	55,8	100

Toplam		N	6	13	10	30	40	99
		%	6,1	13,1	10,1	30,3	40,4	100
7. Ailenin maddi olanaklarından kız ve erkek çocuk eşit oranda faydalanmalıdır.	Erkek	N	3	0	5	12	27	47
		%	6,4	0	10,6	25,5	57,4	100
	Kadın	N	1	0	0	13	38	52
		%	1,9	0	0	25	73,1	100
Toplam		N	4	0	5	25	65	99
		%	4	0	5,1	25,3	65,7	100
8. Ailede kararları eşler birlikte almalıdır.	Erkek	N	1	1	3	13	29	47
		%	2,1	2,1	6,4	27,7	61,7	100
	Kadın	N	1	0	0	13	39	53
		%	1,9	0	0	24,5	73,6	100
Toplam		N	2	1	3	26	68	100
		%	2	1	3	26	68	100

Katılımcıların eşitlikçi cinsiyet rolüne yönelik tutumlarına göre dağılımları Tablo 2’de gösterilmiştir. Bu veriler genel olarak değerlendirildiğinde eşitlikçi cinsiyet rolüne yönelik tutum ifadelerine katılımcıların büyük oranda “*Tamamen Katılıyorum*” veya “*Katılıyorum*” şeklinde cevap verdikleri, katılımcıların büyük bir kısmının eşitlikçi cinsiyet rolüne yönelik olumlu bir tutum sergiledikleri ancak kadınların erkeklerden daha fazla modern/eşitlikçi cinsiyet modelini benimsedikleri görülmektedir. Örneğin; “*Ailede ev işleri, eşler arasında eşit paylaşılmalıdır.*” ifadesine erkeklerin %23,4 (n=11)’ünün “*Tamamen Katılıyorum*”, %29,8 (n=14)’inin “*Katılıyorum*”; kadınların ise büyük bir kısmının (%55,8) “*Tamamen Katılıyorum*”, %30,8 (n=16)’inin “*Katılıyorum*” şeklinde cevap verdikleri görülmektedir. “*Ailede kararları eşler birlikte almalıdır.*” ifadesine erkeklerin %61,7 (n=29)’sinin “*Tamamen Katılıyorum*”, %27,7 (n=13)’sinin “*Katılıyorum*”; kadınların ise büyük bir kısmının (%74,6’sının) “*Tamamen Katılıyorum*”, %24,5 (n=13)’inin “*Katılıyorum*” şeklinde cevap verdikleri görülmektedir.

Tablo 3: Eşitlikçi Cinsiyet Modeli T-Test Özeti İstatistikler Tablosu

Eşitlikçi Cinsiyet Modeli		N	Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata
Cinsiyetiniz	Erkek	47	4	0,82216	0,11992
	Kız	53	4,527	0,52177	0,07167

Katılımcıların, cinsiyete göre “*Eşitlikçi cinsiyet modeli*” nden aldıkları puanların ortalaması Tablo 3’te gösterilmektedir. Buna göre kız öğrencilerin puanlarının (4,527) erkek öğrencilerin puanlarından (4,00) daha yüksek olduğu, eşitlikçi cinsiyet modelini kız öğrencilerin erkek öğrencilerden daha fazla benimsedikleri görülmektedir.

Tablo 4: Eşitlikçi Cinsiyet Modeli T-Test Sonuç Tablosu

Eşitlikçi Cinsiyet Modeli	Levene's Test for Equality of Variances		T-Test for Equality of Means						
	F	Sig.	T	Df	Sig.(2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95 % Confidence Interval of the Difference	
								Lower	Upper
Equal variances assumed	12,824	0,001	-3,87	98	0	-0,52695	0,13615	-0,79714	-0,25677
Equal variances not assumed			-3,772	76,135	0	-0,52695	0,13971	-0,8052	-0,24871

Eşitlikçi cinsiyet rolü ile ilgili bağımsız iki örneklemin (erkek-kadın) T testinin sonuçları Tablo 4'te gösterilmektedir. Buna göre $p < 0,05$ (Sig.=0,001) olduğundan erkek ve kadın grupları açısından eşitlikçi cinsiyet rolü değişkenine ait varyansın homojen olmadığı kabul edilmektedir. Yine burada T değeri -3,772 ve anlamlılık değeri 0,000 ($p < 0,05$) olduğundan erkek ve kadın grupları arasında eşitlikçi cinsiyet rolüne yönelik tutumlar açısından anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir. Yukarıda katılımcıların "Eşitlikçi Cinsiyet Rolüne Yönelik Tutumlarının Cinsiyete Göre Dağılımı (Tablo 2)"ni ve "Eşitlikçi cinsiyet modelinden aldıkları puanların ortalamasının cinsiyete göre dağılımları (Tablo 3)"ni tahlil ederken kız öğrencilerin erkek öğrencilerden daha eşitlikçi tutumlara sahip olduklarını ifade etmiştik. Tablo 4'teki veriler de bu durumu destekler niteliktedir.

Toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeğinin ilk sekiz sorusu; "Eşitlikçi Cinsiyet Rolü" ile ilgili tutumları ölçmeye yöneliktir. Buradan alınan en yüksek değer (40,00 puan) öğrencinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin "modern" tutuma sahip olduğunu, en düşük değer (8,00 puan) ise öğrencinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin "geleneksel" tutuma sahip olduğunu göstermektedir (Zeyneloğlu, 2008).

Tablo 5: Eşitlikçi Cinsiyet Rolüne Yönelik Toplam Puanların Cinsiyete Göre Dağılımı

			Puanlar						Ortalama	Minimum	Maksimum
			08,00-16,00	17,00-24,00	25,00-32,00	33,00-40,00	Toplam				
Cinsiyet	Erkek	N	1	7	14	25	47	34,14	12	40	
		%	2,1	14,8	29,8	53	100				
	Kadın	N	0	1	12	40	53				
		%	0	2	22,6	75,4	100				
Toplam		N	1	1	1	65	100				
		%	1	8	1	65	100				

Tablo 5'te katılımcıların eşitlikçi cinsiyet rolüne yönelik aldıkları toplam puanlarına göre dağılımları gösterilmektedir. Buna göre katılımcıların büyük bir kısmının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin “modern/eşitlikçi” tutuma sahip oldukları ancak kız öğrencilerin erkek öğrencilerden daha fazla “modern” tutuma sahip oldukları görülmektedir. Tablo 2-3-4'teki veriler de bu durumu destekler niteliktedir.

Kadınlar genel olarak, erkeklere oranla toplumda yoksun bir konumda bulunmaya devam ettiklerinden, cinsiyet eşitliğini daha fazla destekleyen taraf olmaktadır. Tam tersine erkekler, avantajlı konumlarını muhafaza etmek, mevcut durumdan daha kazançlı çıkmak için cinsiyet eşitliğini daha az desteklemektedirler. Çünkü cinsiyet eşitliği, erkeklerin baskın konumlarını baltalayabilir ve erkekleri dezavantajlı duruma düşürebilir (World Economic Form, 2015, Baxter ve Kane, 1995).

3.3. Kadın Cinsiyet Rolüne Yönelik Bulgular

Marx ve Engels'in düşüncelerine dayanarak günümüzdeki feminist kuramcılarının birçoğu, kadınların ikinci konuma itilmesini kapitalist toplumların mirası olan genel sömürü ve adaletsizliğin bir parçası olarak görmektedirler. Ancak bazı radikal feminist kuramcılara göre ister kapitalist ister sosyalist olarak damgalansın, bütün erkek egemen toplumlarda kadınların ezilmesi kaçınılmazdır (Schaefer, 2013: 279).

Tablo 6: Kadın Cinsiyet Rolüne Yönelik Tutumlarına Göre Dağılım

Tutum İfadeleri ve Cinsiyet Durumu			Kesinlikle	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen	Toplam
			Katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılmıyorum	
9. Bir kadın cinsel ilişkiyi evlendikten sonra yaşamalıdır.	Erkek	N	3	4	3	6	31	47
		%	6,4	8,5	6,4	12,8	66	100
	Kadın	N	0	6	4	7	31	48
		%	0	12,5	8,3	14,6	64,6	100
Toplam		N	3	10	7	13	62	95
		%	3,2	10,5	7,4	13,7	65,3	100
10. Erkeğin evleneceği kadın bakire olmalıdır.	Erkek	N	5	4	7	9	22	47
		%	10,6	8,5	14,9	19,1	46,8	100
	Kadın	N	5	10	11	9	13	48
		%	10,4	20,8	22,9	18,8	27,1	100
Toplam		N	10	14	18	18	35	95
		%	10,5	14,7	18,9	18,9	36,8	100
11. Kızlar ekonomik bağımsızlığını kazandıklarında ailelerinden ayrı yaşayabilmelidir.	Erkek	N	11	10	13	7	6	47
		%	23,4	21,3	27,7	14,9	12,8	100
	Kadın	N	3	6	12	21	11	53
		%	5,7	11,3	22,6	39,6	20,8	100
Toplam		N	14	16	25	28	17	100
		%	14	16	25	28	17	100
12. Bir kadın akşamları tek başına sokağa çıkabilmelidir.	Erkek	N	8	3	12	11	13	47
		%	17	6,4	25,5	23,4	27,7	100
	Kadın	N	2	4	5	20	20	51
		%	3,9	7,8	9,8	39,2	39,2	100
Toplam		N	10	7	17	31	33	98
		%	10,2	7,1	17,3	31,6	33,7	100
13. Bir kadın hastaneye gittiğinde kadın doktora muayene olmalıdır.	Erkek	N	13	12	4	10	7	46
		%	28,3	26,1	8,7	21,7	15,2	100
	Kadın	N	18	19	5	6	4	52
		%	34,6	36,5	9,6	11,5	7,7	100
Toplam		N	31	31	9	16	11	98
		%	31,6	31,6	9,2	16,3	11,2	100

14. Bir genç kızın flört etmesine ailesi izin vermelidir.	Erkek	N	15	11	10	7	4	47
		%	31,9	23,4	21,3	14,9	8,5	100
	Kadın	N	5	7	18	17	6	53
		%	9,4	13,2	34	32,1	11,3	100
Toplam		N	20	18	28	24	10	100
		%	20	18	28	24	10	100
15. Bir genç kızın evleneceği kişiyi seçmesinde son sözü baba söylemelidir.	Erkek	N	10	19	6	6	6	47
		%	21,3	40,4	12,8	12,8	12,8	100
	Kadın	N	17	16	9	9	1	52
		%	32,7	30,8	17,3	17,3	1,9	100
Toplam		N	27	35	15	15	7	99
		%	27,3	35,4	15,2	15,2	7,1	100
16. Kadının temel görevi anneliktir.	Erkek	N	9	10	5	9	14	47
		%	19,1	21,3	10,6	19,1	29,8	100
	Kadın	N	11	18	7	12	5	53
		%	20,8	34	13,2	22,6	9,4	100
Toplam		N	20	28	12	21	19	100
		%	20	28	12	21	19	100

Tablo 6'ya göre; katılımcıların önemli bir kısmının kadın cinsiyet rolüne yönelik geleneksel bir tutum benimsediği ancak erkeklerin kadınlara oranla daha gelenekçi oldukları görülmektedir. *“Bir kadın cinsel ilişkiyi evlendikten sonra yaşmalıdır”* ifadesine erkeklerin de kadınların da % 79'unun *“Tamamen Katılıyorum”* veya *“Katılıyorum”* şeklinde cevap verdikleri, *“Erkeğin evleneceği kadın bakire olmalıdır”* ifadesine ise erkeklerin % 66'sının, kadınların % 46'sının *“Tamamen Katılıyorum”* veya *“Katılıyorum”* şeklinde cevap verdikleri, aynı soruya kadınların %23'ünün, erkeklerin %15'inin *“Kararsızım”* şeklinde cevap verdikleri, ayrıca kız öğrencilerin bir kısmının bu soruyu cevaplamaktan kaçındıkları görülmektedir. *“Bir genç kızın flört etmesine ailesi izin vermelidir.”* ifadesine erkeklerin %55,3'ünün; kadınların ise %22,6'sının *“Kesinlikle Katılmıyorum”* veya *“Katılmıyorum”* şeklinde cevap verdikleri, aynı soruya kadınların %34'ünün, erkeklerin %21'inin *“Kararsızım”* şeklinde cevap verdikleri görülmektedir. Kadın cinsiyet rolü ile ilgili tutum ifadelerine katılımcıların yoğun bir şekilde *“Kararsızım”* şeklinde cevap vermeleri ve bazı soruları cevaplamaktan kaçınmaları dikkat çekicidir. Araştırmamızın kadın cinsiyet rolüne yönelik bulgularının feminist ve çatışmacı kuramın iddialarını destekler nitelikte olmadığı görülmektedir (Tablo 6).

Tablo 7: Kadın Cinsiyet Rolü T-Test Özet İstatistikler Tablosu

Kadın Cinsiyet Modeli	N	Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata	
Cinsiyetiniz	Erkek	47	2,8685	0,48724	0,07107
	Kız	53	2,8196	0,46449	0,0638

Kadın cinsiyet rolünden alınan puanların ortalamalarına bakıldığında; kız öğrencilerin puanlarının (2,8196) erkek öğrencilerin puanlarına (2,8685) yakın olduğu, öğrencilerin genel olarak evlilikte kadının cinsiyet rolüne yönelik geleneksel tutumları benimsedikleri görülmektedir (Tablo 7).

Tablo 8: Kadın Cinsiyet Rolü T-Test Sonuç Tablosu

	Levene's Test for Equality of Variances		T-Test for Equality of Means						
	F	Sig.	T	Df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95 % Confidence Interval of the Difference	
								Lower	Upper
Equal variances assumed	0,076	0,783	0,514	98	0,609	0,04893	0,09523	-0,14005	0,23792
Equal variances not assumed			0,512	95,278	0,610	0,04893	0,09551	-0,14067	0,23853

Kadın cinsiyet rolü ile ilgili bağımsız iki örneklem (erkek, kadın) T testinin sonuçları Tablo 8'de gösterilmektedir. Buna göre $p > 0,05$ olduğundan erkek ve kadın grupları açısından eşitlikçi cinsiyet rolü değişkenine ait varyansın homojen olduğu kabul edilmektedir. Yine burada T değeri 0,514 ve anlamlılık değeri 0,609 ($p > 0,05$) olduğundan erkek ve kadın grupları açısından kadın cinsiyet rolüne yönelik tutumlar arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu, yani aralarında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir. Kadın cinsiyet rolüne yönelik kız ve erkek öğrencilerin benzer tutumlara sahip oldukları söylenebilir (Tablo 8). Tablo 6-7'deki veriler de bu durumu destekler niteliktedir.

3.4. Evlilikte Cinsiyet Rolüne Yönelik Bulgular

Sembolik etkileşimci yaklaşımın temsilcileri, günlük yaşamda yüz yüze etkileşime odaklanan bir mikro düzey toplum görüşünü savunmaktadırlar. Onlara göre toplumsal cinsiyet, birkaç şekilde günlük yaşamı etkilemektedir. Erkekler ve kadınlar, çalışma hayatında ve evde birbirleriyle etkileşim içeri-

sine girdiklerinde, genellikle etkileşimi başlatan taraf erkekler olmaktadır. Bu kalıp, toplumun erkeklerin ve kadınların nasıl düşünmesi ve davranması gerektiğinin belirlemesinin bir şekli olarak, daha önce tanımlanan cinsiyet rollerinin bir örneğini teşkil etmektedir (Macionis, 2015: 345). Aşağıdaki tabloda aile hayatında kadın-erkek etkileşimini ifade eden tutum cümleleri yer almaktadır.

Tablo 9: Evlilikte Cinsiyet Rolüne Yönelik Tutumların Cinsiyete Göre Dağılımı

Tutum İfadeleri ve Cinsiyet Durumu			Kesinlikle	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen	Toplam
			Katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılmıyorum	
17. Bir erkeğin karısını aldatması normal karşılanmalıdır.	Erkek	N	32	7	4	1	1	46
		%	69,6	15,2	8,7	2,2	2,2	100
	Kadın	N	46	3	0	1	1	51
		%	90,2	5,9	0	2	2	100
Toplam		N	78	10	4	2	2	97
		%	80,4	10,3	4,1	2,1	2,1	100
18. Erkeğin evde her dediği yapılmalıdır.	Erkek	N	17	20	6	3	0	46
		%	37	43,5	13	6,5	0	100
	Kadın	N	36	11	0	3	2	52
		%	69,2	21,2	0	5,8	3,8	100
Toplam		N	53	31	6	6	2	98
		%	54,1	31,6	6,1	6,1	2	100
19. Kadının çocuğu olmuyorsa erkek tekrar evlenmelidir.	Erkek	N	20	11	6	6	4	47
		%	42,6	23,4	12,8	12,8	8,5	100
	Kadın	N	39	9	3	1	0	52
		%	75	17,3	5,8	1,9	0	100
Toplam		N	59	20	9	7	4	99
		%	59,6	20,2	9,1	7,1	4	100
20. Evlilikte, kadın istemediğinde cinsel ilişkiyi ret etmeli.	Erkek	N	7	5	10	12	13	47
		%	14,9	10,6	21,3	25,5	27,7	100
	Kadın	N	10	3	2	15	21	51
		%	19,6	5,9	3,9	29,4	41,2	100
Toplam		N	17	8	12	27	34	98
		%	17,3	8,2	12,2	27,6	34,7	100

21. Kadının yaşamıyla ilgili kararları kocası vermelidir.	Erkek	N	15	15	4	6	6	46
		%	32,6	32,6	8,7	13	13	100
	Kadın	N	40	7	2	3	1	53
		%	75,5	13,2	3,8	5,7	1,9	100
Toplam		N	55	22	6	9	7	99
		%	55,6	22,2	6,1	9,1	7,1	100

22. Evlilikte gebelikten korunmak sadece kadının sorumluluğundadır.	Erkek	N	14	19	9	2	3	47
		%	29,8	40,4	19,1	4,3	6,4	100
	Kadın	N	40	7	3	2	0	52
		%	76,9	13,5	5,8	3,8	0	100
Toplam		N	54	26	12	4	3	99
		%	54,5	26,3	12,1	4	3	100

Katılımcıların, evlilikte cinsiyet rolüne yönelik tutumlarına göre dağılımlarına baktığımızda, katılımcıların büyük bir kısmının evlilikte cinsiyet rolüne yönelik geleneksel tutumları benimsedikleri, ancak burada erkeklerin kadınlardan daha fazla geleneksel tutumlara sahip oldukları görülmektedir. Örneğin; “Bir erkeğin karısını aldatması normal karşılanmalıdır” ifadesine erkeklerin %2,2 (n=1)’sinin “Tamamen Katılıyorum”, %2,2 (n=1)’sinin “Katılıyorum”, %8,7 (n=4)’sinin “Kararsızım”, %15,2 (n=7)’sinin “Katılmıyorum”, %69,6 (n=32)’sinin “Kesinlikle Katılmıyorum” şeklinde cevap verdikleri, kadınların ise %2,0 (n=1)’inin “Tamamen Katılıyorum”, %2,0 (n=1)’inin “Katılıyorum”, %0,0 (n=0)’ünün “Kararsızım”, %5,9 (n=3)’ünün “Katılmıyorum”, %90,2 (n=46)’sinin –ezici çoğunluğunun- “Kesinlikle Katılmıyorum” şeklinde cevap verdikleri, katılımcıların büyük oranda eşlerin birbirlerini aldatmasına karşı çıktıkları görülmektedir (Tablo 9). Yazılı ve görsel medyadaki bazı yayınlar

(özellikle bazı dizi-filmler) yoluyla, eşlerin birbirlerini aldatmasının sıradan bir olay gibi gösterilmesi, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini yeniden üretmekte ve bu eşitsizliğe çözüm getirmek yerine onu normalleştiren neticeler doğurmaktadır (Şakrak, 2020: 13).

Tablo 10: Evlilikte Cinsiyet Rolü T-Test Özet İstatistikler Tablosu

Evlilikte Cinsiyet Modeli	N	Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata
Cinsiyet	Erkek	47	3,7223	0,6309
	Kız	53	4,3097	0,44471

Katılımcıların, cinsiyetlerine göre “*evlilikte cinsiyet modeli*” nden aldıkları puanların ortalamaları Tablo 10’da gösterilmektedir. Buna göre kız öğrencilerin puanlarının (4,3097) erkek öğrencilerin puanlarından (3,7223) daha yüksek olduğu, kız öğrencilerin erkek öğrencilerden daha fazla eşitlikçi tutumları benimsedikleri görülmektedir.

Tablo 11: Evlilikte Cinsiyet Rolü T-Test Sonuç Tablosu

Evlilikte Cinsiyet Modeli	Levene's Test for Equality of Variances		T-Test for Equality of Means						
	F	Sig.	T	Df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95 % Confidence Interval of the Difference	
								Lower	Upper
Equal variances assumed	2,983	0,087	-5,428	98	0	-0,58742	0,10823	-0,80219	-0,37264
Equal variances not assumed			-5,318	81,474	0	-0,58742	0,11046	-0,80717	-0,36766

Evlilikte cinsiyet rolü ile ilgili bağımsız iki örneklemin (erkek, kadın) T testinin sonuçları Tablo 11’de gösterilmektedir. Buna göre $p > 0,05$ (Sig.=0,087) olduğundan erkek ve kadın grupları açısından eşitlikçi cinsiyet rolü değişkenine ait varyansın homojen olduğu kabul edilmektedir. Yine burada T değeri -5,428 ve anlamlılık değeri 0,000 ($p < 0,05$) olduğundan erkek ve kadın grupları arasında evlilikte cinsiyet rolüne yönelik tutumlar açısından pozitif yönlü bir ilişki olduğu, yani kadın ile erkek grupları arasında anlamlı bir fark bulunduğu görülmektedir. Tablo 10’daki veriler de bu durumu destekler niteliktedir.

3.5. Geleneksel Cinsiyet Rolüne Yönelik Bulgular

Fonksiyonalistlere göre toplumsal cinsiyet rolleri, birbirini tamamlayan özelliktedir. Kadın ile erkek arasındaki iş bölümü ailenin istikrarına katkı sunmaktadır. Bu düşünce, geleneksel cinsiyet rollerine dayanmakta ve gücün önemini vurguladığından feminist bazı yazarlar tarafından eleştirilmektedir. Feminist teorisyenlere göre geleneksel cinsiyet rollerinin amacı, kadınları erkeklerin tahakkümü altına almayı meşrulaştırmaktır. Onlara göre bu durum; erkeklerin, mevcut statükonun devamını temin ederek kendi öz çıkarlarını muhafaza ettikleri ataerki toplum yapısından kaynaklanmaktadır. Geleneksel toplumda, kadınlar da feministlerin iddialarına şüpheyle yaklaşmaktadırlar. Buna karşılık genellikle hem kadınlar hem de erkekler daha eşitlikçi/modern cinsiyet rollerine yönelik bir değişim sürecine doğru gitmektedir. Yine de geleneksel cinsiyet modeline uygun rollerin değişmeye karşı oldukça dirençli olduğu görülmektedir (Marshall, 1999: 101).

Tablo 12: Katılımcıların Geleneksel Cinsiyet Rolüne Yönelik Tutumlarına Göre Dağılımları

Tutum İfadeleri ve Cinsiyet Durumu			Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	Toplam
25. Evin reisi erkektir.	Erkek	N	5	8	2	15	17	47
		%	10,6	17	4,3	31,9	36,2	100
	Kadın	N	29	10	8	3	3	53
		%	54,7	18,9	15,1	5,7	5,7	100
Toplam		N	34	18	10	18	20	100
		%	34	18	10	18	20	100
26. Erkeğin en önemli görevi evini geçindirmektir	Erkek	N	1	7	7	12	20	47
		%	2,1	14,9	14,9	25,5	42,6	100
	Kadın	N	7	13	10	14	9	53
		%	13,2	24,5	18,9	26,4	17	100
Toplam		N	8	20	17	26	29	100
		%	8	20	17	26	29	100
27. Erkeğin maddi durumu iyi ise kadın çalışmamalıdır.	Erkek	N	5	10	9	10	11	45
		%	10,9	21,7	19,6	21,7	23,9	100
	Kadın	N	18	18	8	4	4	52
		%	34,6	34,6	15,4	7,7	7,7	100
Toplam		N	1	23	28	17	14	15
		%	1	23,5	28,6	17,3	14,3	15,3

28. Kadının yapacağı meslekler ile erkeğin yapacağı meslekler ayrı olmalıdır.	Erkek	N	11	14	7	8	6	46
		%	23,4	29,8	14,9	17	12,8	100
	Kadın	N	16	18	10	7	2	53
		%	30,2	34	18,9	13,2	3,8	100
Toplam		N	1	27	32	17	15	8
		%	1	27	32	17	15	8
29. Kadının doğurganlık özelliği nedeniyle, iş başvurularında erkekler tercih edilmelidir.	Erkek	N	17	14	5	5	6	47
		%	36,2	29,8	10,6	10,6	12,8	100
	Kadın	N	33	17	2	0	1	53
		%	62,3	32,1	3,8	0	1,9	100
Toplam		N	50	31	7	5	7	100
		%	50	31	7	5	7	100
30. Bir genç kız evlenene kadar babasının sözünü dinlemelidir.	Erkek	N	2	9	6	17	12	46
		%	4,3	19,6	13	37	26,1	100
	Kadın	N	8	9	10	21	4	52
		%	15,4	17,3	19,2	40,4	7,7	100
Toplam		N	10	18	16	38	16	98
		%	10,2	18,4	16,3	38,8	16,3	100

31. Alışveriş yapma, fatura ödeme gibi ev dışı işlerle erkek uğraşmalıdır.	Erkek	N	7	13	6	12	9	47
		%	14,9	27,7	12,8	25,5	19,1	100
	Kadın	N	17	15	11	5	5	53
		%	32,1	28,3	20,8	9,4	9,4	100
Toplam		N	24	28	17	17	14	100
		%	24	28	17	17	14	100
32. Kız bebeğe pembe, erkeğe mavi giydirilmelidir.	Erkek	N	5	15	6	11	9	46
		%	10,9	32,6	13	23,9	19,6	100
	Kadın	N	20	21	9	2	1	53
		%	37,7	39,6	17	3,8	1,9	100
Toplam		N	25	36	15	13	10	99
		%	25,3	36,4	15,2	13,1	10,1	100

Katılımcıların geleneksel cinsiyet rolüne yönelik tutumlarına göre dağılımları Tablo 12’te gösterilmiştir. Buna göre katılımcıların önemli bir kısmının geleneksel cinsiyet rolüne yönelik tutumları benimsedikleri ancak kız öğrencilerin bazı konularda eşitlikçi tutumlara sahip oldukları görülmektedir. Örneğin; “Evin reisi erkektir” ifadesine erkek öğrencilerin % 36,2 (n=17)’sinin “Tamamen Katılıyorum”, %31,9 (n=15)’unun “Katılıyorum”, %4,3 (n=2)’ünün “Kararsızım”, %17 (n=8)’sinin “Katılmıyorum”, %10,6 (n=5)’sinin “Kesinlikle Katılmıyorum” şeklinde cevap verdikleri; kız öğrencilerin %5,7 (n=3)’sinin “Tamamen Katılıyorum”, %5,7 (n=3)’sinin “Katılıyorum”, %15,1 (n=8)’inin “Kararsızım”, %18,9 (n=10)’unun “Katılmıyorum”, %54,7 (n=29)’sinin “Kesinlikle Katılmıyorum” şeklinde cevap verdikleri, bu tutum ifadesine kız öğrencilerin büyük oranda karşı çıktığı görülmektedir.

Geleneksel cinsiyet rolünü benimseyen bireylere göre, kadının cinsiyet rolü, evde ev işlerini yapmak, erkeğin cinsiyet rolü ise ailenin geçimini sağlamaktır. Araştırmalar, geleneksel cinsiyet rolünün erkekler tarafından daha güçlü bir şekilde desteklendiğini göstermektedir (Brewster ve Padavic, 2000; Larsen ve Long 1988). Araştırmamızın bulguları da bu yaklaşımı destekler niteliktedir.

Tablo 13: Geleneksel Cinsiyet Rolü T-Test Özet İstatistikler Tablosu

Geleneksel Cinsiyet Modeli	N	Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata
Cinsiyet	Erkek	47	2,8463	0,8172
	Kız	53	3,7883	0,70628

Katılımcıların, cinsiyete göre “*Geleneksel cinsiyet modeli*” nden aldıkları puanların ortalaması Tablo 13’te gösterilmektedir. Buna göre kız öğrencilerin puanlarının (3,7853) erkek öğrencilerin puanlarından (2,8463) daha yüksek olduğu, erkek öğrencilerin kız öğrencilerden daha fazla geleneksel tutumları benimsedikleri görülmektedir.

Tablo 14: Geleneksel Cinsiyet Rolü T-Test Sonuç Tablosu

Geleneksel Cinsiyet Modeli	Levene’s Test for Equality of Variances		T-Test for Equality of Means						
	F	Sig.	T	Df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95 % Confidence Interval of the Difference	
								Lower	Upper
Equal variances assumed	1,01	0,317	-6,183	98	0	-0,94192	0,15235	-1,24425	-0,6396
Equal variances not assumed			-6,129	91,579	0	-0,94192	0,15369	-1,24719	-0,63666

Geleneksel cinsiyet rolü ile ilgili bağımsız iki örneklemin (erkek, kadın) T testinin sonuçları Tablo 14’te gösterilmektedir. Buna göre $p > 0,05$ (Sig.=0,317) olduğundan erkek ve kadın grupları açısından geleneksel cinsiyet rolü değişkenine ait varyansın homojen olduğu kabul edilmektedir. Yine burada T değeri -6,183 ve anlamlılık değeri 0,000 ($p < 0,05$) olduğundan erkek ve kadın grupları arasında geleneksel cinsiyet rolüne yönelik tutumlar açısından pozitif yönlü bir ilişki olduğu, yani aralarında anlamlı bir fark bulunduğu görülmektedir.

3.6. Erkek Cinsiyet Rolüne Yönelik Bulgular

Toplumsal cinsiyet rolleri, kadınların ve erkeklerin sosyal hayatta nasıl davranmaları gerektiğini ifade etmekte ve geleneksel yapı içerisinde toplumun bütünleşme işlevini yerine getirmektedir. Kadınlar evi idare etmede ve çocuk yetiştirmede başı çekerken, erkekler iş gücüne katılarak aileyi daha geniş bir dünyayla buluşturmaktadır. Çalışma hayatında erkeklere yönelik pozitif bir ayrımcılığın olduğu, kadınlara göre genellikle daha iyi ücretlendirilmiş ve konum olarak daha yukarıda olan meslekleri işgal ettikleri, buna karşılık kadınların ağırlıklı olarak hizmet sektöründe faaliyet gösterdikleri ve daha düşük ücretle çalıştıkları görülmektedir (Macionis, 2015: 344; Marshall, 1999: 101). Ancak “Bir zamanlar yaygın olan, para kazanmanın erkeğin rolü olduğuna ilişkin görüş” günümüzde geçerliliğini yitirmiştir (Macionis, 2015: 334). Katılımcıların erkek cinsiyet rolüne yönelik tutumları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 15: Katılımcıların Erkek Cinsiyet Rolüne Yönelik Tutumlarına Göre Dağılımları

Tutum İfadeleri ve Cinsiyet Durumu			Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	Toplam
33. Ailede kazancın nasıl kullanılacağına erkek karar vermelidir.	Erkek	N	5	19	6	11	5	46
		%	10,9	41,3	13	23,9	10,9	100
	Kadın	N	27	17	4	2	2	52
		%	51,9	32,7	7,7	3,8	3,8	100
Toplam		N	32	36	10	13	7	98
		%	32,7	36,7	10,2	13,3	7,1	100
34. Erkekler statüsü yüksek mesleklerde çalışmalıdır.	Erkek	N	5	17	11	9	5	47
		%	10,6	36,2	23,4	19,1	10,6	100
	Kadın	N	23	17	4	6	2	52
		%	44,2	32,7	7,7	11,5	3,8	100
Toplam		N	28	34	15	15	7	99
		%	28,3	34,3	15,2	15,2	7,1	100
35. Ailede erkek çocuğun öğrenim görmesine öncelik tanınmalıdır.	Erkek	N	20	18	5	3	1	47
		%	42,6	38,3	10,6	6,4	2,1	100
	Kadın	N	38	12	0	3	0	53
		%	71,7	22,6	0	5,7	0	100

Toplam		N	58	30	5	6	1	100
		%	58	30	5	6	1	100
36. Bir erkek gerektiğinde karısını dövmelidir.	Erkek	N	33	9	3	1	1	47
		%	70,2	19,1	6,4	2,1	2,1	100
	Kadın	N	45	5	2	1	0	53
		%	84,9	9,4	3,8	1,9	0	100
Toplam		N	78	14	5	2	1	100
		%	78	14	5	2	1	100
37. Evlilikte erkeğin öğrenim düzeyi kadından yüksek olmalıdır.	Erkek	N	24	9	10	3	1	47
		%	51,1	19,1	21,3	6,4	2,1	100
	Kadın	N	32	11	4	3	2	52
		%	61,5	21,2	7,7	5,8	3,8	100
Toplam		N	56	20	14	6	3	99
		%	56,6	20,2	14,1	6,1	3	100
38. Evlilikte erkeğin yaşı kadının yaşından büyük olmalıdır.	Erkek	N	8	9	11	11	8	47
		%	17	19,1	23,4	23,4	17	100
	Kadın	N	17	9	4	18	4	53
		%	32,1	17	7,5	34	7,5	100
Toplam		N	25	18	15	29	12	100
		%	25	18	15	29	12	100

Katılımcıların erkek cinsiyet rolüne yönelik tutumlarına göre dağılımları Tablo 15’te gösterilmiştir. Buna göre katılımcıların önemli bir kısmının erkek çocuklara yönelik pozitif ayrımcılığa, evlilikte kadına yönelik şiddete, ailede erkek egemenliğine karşı çıktıkları, yine burada da kadınların erkeklerden daha fazla eşitlikçi (modern) cinsiyet rolünden yana bir tutuma sahip oldukları, erkek öğrencilerin kız öğrencilerden daha fazla geleneksel tutumları benimsedikleri görülmektedir (Tablo 15).

Tablo 16: Erkek Cinsiyet Rolü T-Test Özet İstatistikler Tablosu

Erkek Cinsiyet Modeli		N	Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata
Cinsiyet	Erkek	47	3,6816	0,62306	0,09088
	Kız	53	4,2258	0,58066	0,07976

Katılımcıların, cinsiyete göre “Erkek cinsiyet modeli”nden aldıkları puanların ortalaması Tablo 16’da gösterilmektedir. Buna göre kız öğrencilerin puanlarının (4,2258) erkek öğrencilerin puanlarından (3,6816) daha yüksek olduğu, erkek cinsiyet modeline yönelik erkek öğrencilerin kız öğrencilerden daha fazla geleneksel tutumları benimsedikleri görülmektedir.

Tablo 17: Erkek Cinsiyet Rolü T-Test Sonuç Tablosu

Erkek Cinsiyet Modeli	Levene's Test for Equality of Variances		T-Test for Equality of Means						
	F	Sig.	T	Df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95 % Confidence Interval of the Difference	
								Lower	Upper
Equal variances assumed	0,111	0,74	-4,52	98	0	-0,54423	0,1204	-0,78316	-0,30529
Equal variances not assumed			-4,501	94,537	0	-0,54423	0,12092	-0,78429	-0,30416

Erkek cinsiyet rolü ile ilgili bağımsız iki örneklemin (erkek, kadın) T Testinin sonuçları Tablo 17'de gösterilmektedir. Buna göre $p > 0,05$ (Sig=0,740) olduğundan erkek ve kadın grupları açısından eşitlikçi cinsiyet rolü değişkenine ait varyansın homojen olduğu kabul edilmektedir. Yine burada T değeri -4,520 ve anlamlılık değeri 0,000 ($p < 0,05$) olduğundan erkek ve kadın grupları arasında erkek cinsiyet rolüne yönelik tutumlar açısından pozitif yönlü bir ilişki olduğu, yani aralarında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir.

Tablo 18: Katılımcıların TOAD'dan Aldıkları Toplam Puanlarla İlgili İstatistikler

	N	Range	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation	Variance
Toplam Puan	100	78	97	175	137,89	17,41235	303,19

TOAD'dan alınabilecek en düşük puan 38, en yüksek puan ise 190'dır. Tablo 18'de katılımcıların toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeğinden aldıkları toplam puanları ile ilgili istatistiksel bilgiler gösterilmektedir. Katılımcıların bu ölçekten aldıkları en düşük puan 97,00, en yüksek puan 175,00, ortalama puanları ise 137,89'dur. Buna göre katılımcıların, genel olarak toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin modern/eşitlikçi tutumları benimsedikleri görülmektedir.

Tablo 19: TOAD'dan Alınan Toplam Puanlar ve Anne Öğrenim Durumu

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
Okuma Yazması Yok	27	139,2593	19,97613	3,84441	131,3570	147,1616	97,00	175,00
Okur-Yazar	11	131,7273	23,82474	7,18343	115,7216	147,7330	100,00	164,00
İlkokul	32	137,0313	13,42719	2,37361	132,1902	141,8723	100,00	172,00
Ortaokul	16	142,8125	17,76971	4,44243	133,3437	152,2813	112,00	170,00
Lise	8	142,0000	14,27285	5,04621	130,0676	153,9324	110,00	153,00
Üniversite	3	121,6667	8,96289	5,17472	99,4016	143,9317	116,00	132,00
Cevapsız	3	130,0000					130,00	130,00
Toplam	100	137,8571	17,53641	1,77145	134,3413	141,3730	97,00	175,00

Katılımcıların TOAD'dan aldıkları toplam puanlar ve anne öğrenim durumu ile ilgili özet istatistikler tablosu incelendiğinde; öğrencilerin aldıkları puanların genel olarak yüksek ve birbirine yakın puanlar olduğu görülmektedir. Ayrıca annelerinin öğrenim durumu fakülte veya yüksek okul olan katılımcıların aldıkları toplam puanların daha düşük olduğu, yine annelerinin öğrenim durumu lise veya ortaokul olan katılımcıların en yüksek puanı aldıkları görülmektedir. Normal şartlarda bu ölçekten alınan toplam puanlar ile anne eğitim durumu arasında doğru orantılı bir ilişkinin olması beklenmektedir. Ancak araştırma verileri bu durumu destekler nitelikte değildir (Tablo 19). Bu durumun nedenlerinden biri, katılımcıların önemli bir kısmının geleneksel yapının temel norm ve değerlerini benimsemelerinden kaynaklanmaktadır. Zira "Sosyal normlar, inanç ve davranışa ilişkin emirlerdir. Sosyal normlar ideal olarak tasarlandığında, uygulamada sık sık sosyal değerlere müracaat edilmesine neden olur." (Korkmaz ve Kocadaş, 2015: 71). Ülkemizin büyük bir kısmında geleneksel toplumun norm ve değerleri hâkim olduğundan, LGBT'nin cinsel kimlik olarak toplumun geneli tarafından kabul görmesi mümkün görünmemektedir. Çünkü eşcinsel eğilimler, içinde yaşadığımız toplumda "sapma" olarak görülmektedir. "Sapma, bir toplumda kabul görmüş ve yaşama tarzının bir parçası olmuş değer hükümlerinden ve davranışlardan uzaklaşmadır." (Erkal vd., 1997: 256). "Sapma, sosyal kuralın ihlal edilmesidir. Bir başka tanıma göre de sosyal sapma, çoğunluğun kararlarını etkileyen, sosyal normlara uyumsuzluğu ifade eder. Çok geniş bir alanı kapsar ve toplumdan topluma da değişir." (Bozkurt, 2011: 173).

Tablo 20: TOAD'dan Alınan Toplam Puanlar ve Anne Öğrenim Durumu ile İlgili ANOVA Testi Tablosu

	Sum of Squares	Df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	1866,56	6	311,093	1,012	0,422
Within Groups	27963,44	91	307,291		
Total	29830	97			

Katılımcıların TOAD'dan aldıkları toplam puanlar ve anne öğrenim durumu ile ilgili ANOVA testine ait veriler Tablo 21'de gösterilmiştir. Buna göre, $p > 0,05$ (Sig.=0,422) olduğundan gruplar arası anlamlı bir fark görülmemektedir. Başka bir ifadeyle öğrencilerin TOAD'dan aldıkları toplam puanlar, anne eğitim durumuna göre değişiklik göstermemektedir. Tablo 19'daki puanların birbirlerine ve ortalamaya yakın olması bu durumu destekler niteliktedir.

Sonuç ve Değerlendirme

Araştırmamızın sosyodemografik bulgularına göre katılımcıların büyük oranda düşük sosyoekonomik statüdeki ailelerin üyeleri oldukları tespit edilmiştir.

Araştırmamızın eşitlikçi cinsiyet rolüne yönelik bulgularına göre, katılımcıların büyük bir kısmının modern/eşitlikçi tutumları benimsedikleri ancak burada cinsiyete dayalı bir farklılaşmanın olduğu, kız öğrencilerin erkek öğrencilerden daha modern/eşitlikçi tutumlara sahip oldukları görülmüştür. Zeyneloğlu (2008), Öngen ve Aytaç (2013), Alabaş, Akyüz ve Kamer (2019)'in yaptıkları çalışmaların sonuçları bu bulguları destekler niteliktedir.

Araştırmamızın evlilikte cinsiyet rolü, geleneksel cinsiyet rolü ve kadın cinsiyet rolüne yönelik sonuçlarına göre katılımcıların önemli bir kısmının geleneksel tutumlara sahip oldukları ancak erkeklerin kadınlara oranla daha fazla geleneksel tutumları benimsedikleri, bu açıdan aralarında anlamlı bir farklılaşmanın olduğu tespit edilmiştir. Zeyneloğlu (2008), Öngen ve Aytaç (2013), Alabaş, Akyüz ve Kamer (2019)'in yaptıkları çalışmaların sonuçları ile araştırmamızın bulguları bu anlamda birbirlerinden farklılaşmaktadır. Onların araştırma bulgularına göre üniversite öğrencilerinin, toplumsal cinsiyet alt boyutlarının tamamı açısından modern/eşitlikçi tutumları benimsedikleri görülmüştür.

Araştırmamızın erkek cinsiyet rolüne yönelik sonuçlarına göre katılımcıların önemli bir kısmının erkek çocuklara yönelik pozitif ayrımcılığa, evli-

likte kadına yönelik şiddete, ailede erkek egemenliğine karşı çıktıkları tespit edilmiştir. Burada da kadınların erkeklerden daha fazla eşitlikçi/modern cinsiyet rolünden yana bir tutuma sahip oldukları, erkek öğrencilerin kız öğrencilerden daha çok geleneksel tutumları benimsedikleri, erkek cinsiyet rolüne yönelik tutumlar açısından kadın ve erkek grupları arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu, yani aralarında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür.

Katılımcıların TOAD'dan aldıkları toplam puanlar ve anne eğitim durumu ile ilgili bulgulara göre öğrencilerin aldıkları puanların genel olarak yüksek ve birbirine yakın olduğu görülmüştür. TOAD'dan alınan toplam puanlar ile anne eğitim durumu arasında doğru orantılı bir ilişkinin olması beklenirken araştırmanın bulguları bu durumu destekler nitelikte çıkmamıştır.

Araştırma sonuçlarına göre cinsiyet rolleri, gündelik hayatta bireyler arasında işbölümünü ve uzmanlaşmayı kolaylaştırmakta, toplumda düzenin ve istikrarın teminine katkı sunmaktadır. Dolayısıyla araştırma bulguları işlevselci kuramın iddialarını destekler niteliktedir. Buna karşılık araştırma bulguları feminist ve çatışmacı kuramın iddialarını desteklememektedir. Geleneksel cinsiyet rollerinin kadına yönelik haksız uygulamalara ve erkek tahakkümüne yol açmadığı, aksine toplumun bütünleşmesine yardımcı olduğu görülmektedir. Türk toplumu büyük oranda cemaatçi (geleneksel) toplum yapısının özelliklerini yansıttığından cinsiyete dayalı kadın-erkek ayrımını ve aile kurumunu ortadan kaldırmaya yönelik politikaların, cinsiyet değiştirmeyi normalleştirme ve LGBT dayanışmasını kitle hareketine dönüştürme çabalarının ülkemizde başarılı olamayacağı düşünülmektedir.

Bireyin cinsiyet rollerinin oluşmasında birçok faktör etkili olmakla birlikte cinsiyet rollerinin temellerinin atıldığı ve şekillendiği yer ailedir. Bu nedenle ailenin korunması, gençlerin toplumun değerlerine ve normlarına uygun yetişebilmeleri, sağlıklı bireyler olarak hayata atılabilmeleri ve en önemlisi kadın-erkek ilişkilerinde adaletli, merhametli, dürüst, hoşgörülü, saygılı bireyler olarak topluma kazandırılması için başta aile, eğitim, medya ve siyaset kurumu olmak üzere toplumun hemen her kesimine büyük sorumluluk düşmektedir. Bu kapsamda eşitliği, dengeyi, hakkaniyeti de içine alacak şekilde toplumsal cinsiyet adaletine yönelik politikaların geliştirilmesi gerekmektedir.

Kaynakça

- ALABAŞ R., Akyüz H. İ., vd. (2019), "Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Algılarının Belirlenmesi", Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 16(44), ss. 429-448.
- AYDIN YILMAZ, E. S. (2015), "Kadın Hareketinde Yeni Bir İvme: Toplumsal Cinsiyet Adaleti", Turkish Policy Quarterly, Kış Sayısı, ss. 107-115.
- BAŞÇI, B. ve Giray S. (2016), "Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumlarının Çok Değişkenli İstatistiksel Tekniklerle Analizi", Journal of Life Economics, 3(4), ss. 117-142.
- BAYHAN, V. (2012), "Beden Sosyolojisi ve Toplumsal Cinsiyet", Doğu-Batı, 16(63), ss. 147-165.
- BAXTER, J., Kane, E. W. (1995), "Dependence and Independence: A Cross-National Analysis of Gender Inequality and Gender Attitudes", Gender and Society, 9(2), ss. 193-215.
- BOZKURT, V. (2011), Değişen Dünyada Sosyoloji, (6.Baskı), Ekin Yayınları, Bursa.
- BREWSTER, K.L. ve Padavic, I. (2000), "Change in Gender-İdeology, 1977-1996: The Contributions of Intracohort Change and Population Turnover", J. Marriage Fam, (62), ss. 477-487.
- DÖKMEN Y. Z. (2010), Toplumsal Cinsiyet, (2. Basım), Remzi Kitabevi, İstanbul.
- ERKAL, M. E. (1995), Sosyoloji (Toplumbilimi), Der Yayınları, İstanbul.
- ERKAL, M. E. vd. (1997), Ansiklopedik Sosyoloji Sözlüğü, Der Yayınları, İstanbul.
- KORKMAZ, A. ve Kocadaş, B. (2015), Sosyal Sapma (Sapmanın Teorik Temelleri), (2. Baskı), Doğu Kütüphanesi, İstanbul.
- KORKMAZ, A. (2017), Değişme ve Farklılaşma, (2. Baskı), Doğu Kütüphanesi, İstanbul.
- LARSEN K. S. ve Long, E. (1988), "Attitude Towards Sex-Roles: Traditional or Egalitarian?", Sex Roles, (19), ss. 1-12.
- ÖNGEN, B. ve Aytaç, S. (2013), "Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları ve Yaşam Değerleri İlişkisi", Sosyoloji Konferansları, (48), ss. 1-18.
- MACİONİS, J. J. (2015), Sosyoloji, (13. Basım), Çeviri Editörü: Vildan Akan, Nobel Yayınları, Ankara.
- MARSHALL, G. (1999), Sosyoloji Sözlüğü, Çev. Osman Akınhay, Derya Kömürcü, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.
- MARTI, H. (2015), "Toplumsal Cinsiyet Tablosunda Perspektifin Eşitlikten Adalet Kayışı -Dinî Referanslar Eşliğinde Bir Okuma Denemesi-", Kadem Kadın Araştırmaları Dergisi, 1(1), ss. 133-149.
- SAYGILIGİL, F. (2016), Toplumsal Cinsiyet Tartışmaları, Dipnot Yayınları, Ankara.
- SEVİM, A. (2005), Feminizm, (2. Baskı), İnsan Yayınları, İstanbul.
- SCHAEFER, R.T. (2013), Sosyoloji, (12. Baskı), Çev. Simten Coşar, Palme Yayıncılık, Ankara.

- ŞAKRAK, B. E. (2020), “Dizi Filmlerde Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Kadının Temsili Örnek İnceleme: ‘Kadın’ Dizisi”, *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 8(22), ss. 420-434.
- TAN, M. (2021), “Kültür Endüstrisi Bağlamında Popüler Türk Müziği”, *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)*, 8(2), ss. 144-159.
- TAN, M. (2017), “Siirt Dudêran Aşireti: Yapı ve Değişim”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27(1), ss. 187-205.
- WORLD ECONOMIC FORUM (2015), *The Global Gender Gap Report 2015*, Vol. 25.
- ZEYNELOĞLU, S. (2008). *Ankara’da Hemşirelik Öğrenimi Gören Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- ZEYNELOĞLU, S. ve Füsün, T. (2011), “Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Psikometrik Özellikleri”, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education)*, (40), ss. 409-420.
- https://en.wikipedia.org/wiki/LGBT_rights_in_the_Netherlands. Erişim Tarihi: 24 Temmuz 2021.